

Priručnik za roditelje: Ranisocijalni emocionalni razvoj i pristupi učenju

Odjeljenje za osnovno i srednje obrazovanje ■ Mizurija Odjel za rano djetinjstvo

Uvod

Olmo vas da nam se pridružite u pomaganju vašem djetetu da dobije najbolji mogući start u životu upravljanjem njegovog emocionalnog i društvenog razvoja. Vi ste prvi i najvažniji učitelj svome djetetu. Socijalne i emotivne vještine su neophodne za uspjeh vašeg djeteta u školi i u životu. Vaše dijete će savladati mnoge od ovih vještina uzajamnim djelovanjem sa vama. Vi ga učite svakog dana koji provodite sa njim, onim što kažete i činite. Vaše će dijete puno vjerovatnije naučiti osnovne vještine da bi se pripremilo za kindergarten ako se vi smisljeno potrudite da ga naučite ono što je potreblno da zna.

Odjeljenje za osnovno i srednje obrazovanje Mizurija zajedno sa široko baziranim grupama pojedinaca koji imaju iskustvo u predstavljanju ranog obrazovanja u Mizuriju, su razvili skup standarda o tome šta bi većina djece trebalo da znaju i da mogu uraditi do početka kindergarten nastave. Standardi su određeni za upotrebu raznih ljudi: roditelja, instruktora roditelja, zaposlenih u vrtićima, "Head Start" programu i učiteljima u državnim ili privatnim školama, u raznim sredinama ranog obrazovanja. Oni su dosljedni aktuelnim istraživanjima i preporukama drugih državnih i nacionalnih inicijativa.

Sva djeca ne uče istom brzinom. Isto kao što priznajemo da su odrasli ljudi individualno različiti, mi takođe priznajemo da je varijabilnost kod djece normalna. Namjera standarda nije da se koriste da bi se utvrdilo da li je dijete "spremno" da započne kindergarten, nego su to ciljevi koje roditelji trebaju koristiti u podržavanju razvoja pismenosti predškolske djece.

Socijalni razvoj predstavlja razvijanje i promjene u našem uzajamnom djelovanju (interakcijama) sa drugima kako sazrijevamo, dok je emocionalni razvoj razvijanje i promjene u našem razumijevanju i upravljanju našim emocijama. Pošto su interakcije i emocije toliko međusobno povezane, ova dva područja razvoja se često kombinuju u jedno. Takođe smo uključili standarde za "pristupe učenju." Pristupi učenju vašeg djeteta će uticati na sva područja njegovog razvoja, ali će najbliže biti povezani sa njegovim socijalnim i emocionalnim razvojem.

Tokom predškolskih godina, djeca razvijaju rastuće razumijevanje toga kako njihove akcije utiču na druge. To razumijevanje pomaže da se uobiči njihovo ponašanje. Kao roditelj, vi obezbeđujete podršku i ohrabrenje koje omogućava vašem predškolskom djetetu da razvija samokontrolu i ostale socijalne i emocionalne vještine. Uz vašu pomoć i vodstvo, vaše će dijete napisljeku biti u stanju da sam upravlja svojim emocijama i svojim ponašanjem. Mi vas podstičemo da sarađujete sa predškolskim učiteljem vašeg djeteta, učiteljem u vrtiću, i/ili instruktorkom za roditelje da pomognete svom djetetu da razvije socijalne i emocionalne vještine i pristupe učenju koji su mu potrebni da započne kindergarten spremno za uspjeh.

Ovaj priručnik uključuje ponašanja koja možete primijetiti kod svog djeteta koja će vas uvjeriti da je ono na pravom putu u svom socijalnom i emocionalnom razvoju i u svojim pristupima učenju. Takođe uključuje i načine kojima možete podržavati njegov razvoj i resurse koje možete istraživati da bi dobili više informacija.

Odjeljenje za osnovno i srednje obrazovanje Mizurija zahvaljuje na saradnji "Parents as Teachers" Nacionalnom Centru u nastajanju ovog priručnika.

Za dodatne kopije ovog priručnika, kontaktirajte Odjeljenje za osnovno i srednje obrazovanje Mizurija, Odjel za rano djetinjstvo, na (573) 751-2095, posjetite veb stranicu Ili nazovite "Parents as Teachers" Nacionalni Centar na 1-866-PAT4YOU ili 1-866-728-4968.

Socijalni i emocionalni standardi (ciljevi) i pristupi učenju za predškolski uzrast

Ispod su navedeni standardi (ciljevi) za socijalni i emocionalni razvoj i pristupi učenju prije kindergartena kao što ih je ustanovilo Odjeljenje za osnovno i srednje obrazovanje Mizurija, Odjel za rano djetinjstvo

Socijalni i emocionalni standardi

Znanje o sebi

- Iskazuje samosvijest
- Razvija samokontrolu
- Ravija ličnu odgovornost

Znanje o drugima

- Gradi vezu međusobnog povjerenja i poštovanja sa drugima
- Radi u saradnji sa djecom i odraslima

Pristupi učenju

- Pokazuje radoznalost
- Preuzima inicijativu
- Pokazuje kreativnost
- Pokazuje samopouzdanje
- Pokazuje upornost
- Koristi vještine rješavanja problema

Socijalni i emocionalni standardi (ciljevi) prije kindergartena

Standard (cilj):

Iskazuje samosvijest.

Tražite od svog djeteta da ...

Pokaže poštovanje za samog sebe.

Vaše dijete može ...

Zauzeti se za svoja prava i potrebe.

Priznati svoja dostignuća (npr. reći "Ja znam udariti loptu.").

Koristiti samostalnost (npr., oprati ruke sapunom i vodom, oprati zube uz pomoć, ili isprobati novu hranu).

Možete podržati svoje dijete ...

Dozvolite mu da slobodno izrazi svoje mišljenje.

Uključite ga u donošenje porodičnih odluka (u skladu sa njegovim mogućnostima).

Pokažite ponos na njegove sposobnosti i kvalitete, kao što je njegovo brzo trčanje ili njegov smisao za humor.

Organizujte mu sigurnu okolinu za učenje i vježbanje novih vrsta ponašanja.

Obezbjedite podršku koja mu je potrebna za vještine koje tek uči.

Pustite da samo radi stvari. Naučite ga kako da samo obavlja stvari.

Dajte mu da obavi poslove koje može izvršiti (npr., da nahrani kućnog ljubimca ili da isprazni kantu za smeće).

Kako sazrijeva, dajte mu složenije zadatke, kao što je pomaganje u spremanju večere.

Posmatrajte ga, slušajte ga i povhalite ga za njegova dostignuća. Pomozite mu da razumije da su njegova dostignuća rezultat njegovog truda (npr., "i dalje si pokušavao iako je bilo teško, i sada znaš udariti loptu.").

Sposobnost vašeg djeteta da izvede mnoge samostalne vještine uveliko zavisi od motornih vještina. Posmatrajte koliko dobro koristi svoje prste i ruke da biste vidjeli da li je dijete spremno da jede, pere zube ili se oblači samo.

Pokažite mu kako da završi svaki zadatak, objašnjavajući mu kako da to uradi i pomažući mu kroz razne korake dok on to ne mogne uraditi sam.

Tražite od svog djeteta da ...

Pokazati poštovanje za samog sebe.
(nastavak)

Možete podržati svoje dijete ...

Dajte mu razna pomagala (npr. salvetu, odgovarajući pribor, stolicu prikladne visine). Pohvalite ga kada puno ne zaprija.

Pokažite svome djetetu kako da opere zube, iznutra i izvana, u trajanju od dvije minute. Vi perite zube u isto vrijeme. (Uvijek mu na kraju vi operite još malo zube da biste dosegli sve površine zuba vašeg djeteta.)

Držite papirnate maramice tamo gdje ih vaše dijete može dohvatiti. Dajte mu primjer koristeći ih. Podstičite ga da ih koristi kad su mu potrebne, ponudite se da pomognete. Pokušajte malo namirisati maramicu parfemom i kažite svom djetetu da se obriše oko nosa mirišući maramicu. Postepeno izbacujte iz upotrebe namirisano maramicu.

Koristeći lutku ili plišanu životinju sa odjećom, pokažite svom djetetu kako da obuče i skine lutku. Pokažite mu kako da rukuje rajsferšlusom i dugmadima. Dajte mu neke svoje stare košulje i jakne da se igra oblačenja. Ovo će mu omogućiti da uvježba oblačenje i skidanje.

Komotna odjeća je lakša za dijete da se obuče.

Spremite vašem djetetu odjeću, jakne i cipele tamo gdje ih ono može dohvatiti. Dajte mu dovoljno vremena da se sam obuče ujutro.

Zakačite mu privjesak za ključeve ili veliku spajalicu za rajsferšlus da bi mu bilo lakše da ga uhvati.

Dajte mu da vježba vezivanje pertli oko noge prije nego što pokuša da zaveže cipelu.

Pokažite djetetu načine na koje se može lakše obući. Maloj djeci je ponekad lakše da obuku košulju ili jaknu ako je polože na krilo ili na pod naopačke tako da je prednji dio okrenut prema gore. Oni mogu uvući ruke u rukave do lakata, a zatim podići ruke preko glave dok košulja ne dođe na svoje mjesto.

U vrijeme kupanja, dajte djetetu da oboji svaki od svojih dijelova tijela drugom bojom koristeći sapun u boji. Recite mu da opere plavi dio, zatim zeleni, i tako dalje dok ne bude potpuno čist.

Tražite od svog djeteta da ...

Da razvije lični ukus.

Vaše dijete može ...

Vršiti izbor.

Izraziti šta mu se sviđa a šta mu se ne sviđa.

Izabratи omiljenu boju, hranu, pjesmu, prijatelja, itd.

Možete podržati svoje dijete ...

Dozvolite svom djetetu da izabere između prihvatljivih alternativa. U situacijama u kojima on još nije sposoban donijeti samostalnu odluku, uključite ga u neke od aspekata izbora (npr. odlučivanje koju će prvo skloniti igračku).

Tražite od svog djeteta da ...

Da razvije lični ukus.
(nastavak)

Možete podržati svoje dijete ...

Kada je to moguće, dopustite djetetu da odluči šta će obući.

Pokažite djetetu da ste zainteresovani za njega, za njegove vještine i interese u razvoju, i za to što ono voli i ne voli.

Dozvolite djetetu da ima pravo da nešto voli ili ne voli. Nemojte ga kritikovati ako su ta mišljenja različita od vašeg.

Pitajte ga koja je njegova omiljena boja, životinja, sladoled, itd. Kažite mu koja je vaša.

Napravite sa djetetom kolaž "Ko sam ja?" Pomozite mu da nađe slike svojih omiljenih stvari i da ih zalijepi na komad papira.

Tražite od svog djeteta da ...

Da zna lične informacije.

Vaše dijete može ...

Opisati sebe koristeći nekoliko osnovnih karakteristika (npr. pol, starost, boja kose ili boja očiju).

Predstaviti se imenom i prezimenom.

Znati ime svojih roditelja/staratelja.

Znati svoju adresu i telefonski broj.

Možete podržati svoje dijete ...

Stanite ispred ogledala sa svojim djetetom. Opišite ono što vidite (npr. "Ja imam smedu kosu i plave oči. Ja sam žensko."). Neka i ono uradi to isto.

Istaknite fizičke karakteristike svoga djeteta kada gledate njegove slike. Razgovarajte i o karakteristikama drugih.

Recite djetetu svoje ime i pitajte ga za njegovo ime.

Neka vaše dijete legne na veliki komad papira. Ocrtajte njegovo tijelo na papiru. Pomozite mu da obojite njegovu kosu, oči, nos, usta i ostalo. Razgovarajte o boji njegove kose i očiju.

Razgovarajte o prezimenu vaše porodice i navedite ostale u vašoj porodici koji imaju isto prezime kao vaše dijete.

Zajedno napišite pismo baki i djedu, prijatelju ili nekom sa kim se dopisujete. Vidite da li vam dijete može reći šta da napišete o njemu u tom pismu.

Pošaljite pismo svom djetetu, i pomozite mu da i sam pošalje nešto. Pokažite mu njegovu adresu na koverti.

Pomozite djetetu da napravi kuću od malog kartona za mlijeko. Napišite svoju adresu i velike brojeve na kući. Pomozite djetetu da često čita te brojeve da bi ih lakše zapamtio.

Otpjevajte vaš telefonski broj (npr. pjevajte brojve po nekoj poznatoj pjesmici (npr "Pozdravite moga tatu."). Neka i vaše dijete pjeva sa vama.

Socijalni i emocionalni standardi (ciljevi) prije kindergartena

Standard (cili):

Razvija samokontrolu.

Tražite od svog djeteta da ...

Poštuje jednostavna pravila.

Vaše dijete može ...

Poštovati par jasnih i dosljednih pravila u kući ili učionici.

Poštovati pravila koja uspostave odrasli i/ili prijatelji u igri.

Poštovati pravila bezbjednosti.

Možete podržati svoje dijete ...

Gоворите о правилама и досљедно ih примјенјујете, али и направите компромис kада je то прикладно.

Gоворите са djetetom o прикладним правилима prije ulaska u biblioteku ili bogomolju.

Igrajte se raznih jednostavnih igara (npr., igre na tabli, igre kartama ili igre sa loptom) sa svojim djetetom. Komentarišite "moj red" i "tvoj red."

Dajte primjer pravila bezbjednosti. Na primjer, vežite sigurnosni pojas dok ste u autu, nosite kacigu kad vozite bicikl, i čekajte na signal "walk" -dozvoljenog prelaza na semaforima.

Tražite od svog djeteta da ...

Prihvata promjene i prati svakodnevnu rutinu.

Vaše dijete može ...

Razumjeti i pratiti raspored i rutinske aktivnosti kod kuće ili u školi.

Uspijevati da mirno pređe sa jedne aktivnosti na drugu (npr. da uđe u kuću da opere ruke, da pojede ručak i da sasluša neku priču).

Lako se odvajati od vas.

Možete podržati svoje dijete ...

Pratite dosljednu rutinu kod kuće, i govorite o tome šta dalje slijedi.

Unaprijed upozorite dijete na promjenu koja dolazi. Ako je to neophodno, fizički ga odvedite tamu gdje treba da bude.

Tražite od svog djeteta da ...

Prihvata promjene i prati svakodnevnu rutinu.
(nastavak)

Možete podržati svoje dijete ...

Dajte djetetu mogućnost da se odvoji od vas na kraće vrijeme. Objasnite gdje idete i kada ćete se vratiti.

Budite nježni, ali u isto vrijeme direktni i smireni kada ostavite dijete. Dospustite mu da nešto vaše zadrži sa sobom dok vi budete odsutni.

Podstičite dijete da i samo ide na mala "putovanja" (npr., da posjeti druga ili rođaka ili da se igra na igralištu dok ga vi posmatrate sa daljine).

Tražite od svog djeteta da ...

Izrazi osjećanja prikladnim gestovima, akcijama i jezikom.

Vaše dijete može ...

Identifikovati emocije ("Stvarno sam ljut." ili "Ova me priča rastužila.").

Podjeliti sreću ili uspjeh nekog drugog.

Ponuditi pomoć nekom ko je povrijeđen.

Koristiti pretvaranje u igri da razumije i reaguje na osjećanja.

Kontrolisati impuls da otme neki predmet od drugog djeteta (npr., koristiti prikladne riječi umjesto udaranja).

Možete podržati svoje dijete ...

Navedite emocije vašeg djeteta, vas, i drugih. Na primjer, recite: "Izgledaš mi uplašen. Je li to tačno? Reci mi." Razgovarajte o uzrocima osjećanja.

Nacrtajte i isjecite lica koja pokazuju različita osjećanja (npr., srećno, tužno, ljuto, uplašeno, iznenadeno, zabrinuto). Zalijepite lica na štapiće za sladoled. Neka s tim lutkama vaše dijete odguli razna osjećanja.

Pomozite djetetu da prihvati svoja negativna osjećanja kao što su ljutnja i strah navodeći ih, diskutujući o njima sa djetetom i dajući prikidan primjer izražavanja tih osjećanja. Utješite dijete i pokušajte da napravite da se osjeća bolje.

Razgovarajte i o pozitivnim osjećanjima. Na primjer recite: "Ja sam danas sretan(na) jer idem u park sa bakom i djedom."

Ukažite da je neko drugo dijete sretno ili ponosno jer je nešto postiglo, i pokažite svom djetetu kako da reaguje. Kažite djetetu: "Bravo, Jacob! Odličan si!"

Dozvolite svom djetetu da izrazi to što osjeća. Izbjegavajte da mu kažete kako bi se trebalo osjećati.

Odgovorite na sreću svoga djeteta srećom, na njegovu tugu nježnošću i na njegovu ljutinu smirenosću.

Tražite od svog djeteta da ...

Izrazi osjećanja prikladnim gestovima, akcijama i jezikom.

(nastavak)

Možete podržati svoje dijete ...

Pazite kako reagujete na izlive osjećanja svoga djeteta. Na primjer, ako odgovorite na nastup gnjeva svoga djeteta tako da viknete na dijete ili da ga pljesnete, vi ga podstičete da nastavi da izražava svoj vlastiti gnjev na taj način.

Primijetite kako akcije vašeg djeteta utiču na druge. Razgovarajte s njim o osjećanjima drugih. Na primjer, recite: "Ona je tužna jer si ti uzeo posljednji kolačić a ona nije dobila nijedan. Možeš li smisliti neki način da se ona osjeća bolje?"

Tokom dana, dajte mu kompliment kada vidite da pomaže drugima. Objasnite mu kako su njegove akcije pomogle drugima.

Igrajte igre pretvaranja "kao bajagi" sa djetetom. Podstičite ga da koristi svoju maštu, time što ćete vi koristiti svoju.

Obezbijedite puno rezervata za igre pretvaranja (npr. kao da ste u prodavnici, kod doktora, u vrtiću, kući, restoranu, vatrogasnoj ili policijskoj stanicici).

Čvrsto podsjetite dijete da je pravilo "nema udaranja" i da koristi svoje riječi. Dajte mu kompliment kada primijetite da traži igracku umjesto da je zgrabi.

Učite ga igre koje podstiču kontrolu impulsivnosti kod vašeg djeteta, kao što su Aberečke, abertude..., Hoda maca oko tebe....

Tražite od svog djeteta da ...

Da se prilagodi različitim sredinama.

Vaše dijete može ...

Podešavati svoje ponašanje prema različitim sredinama (npr. biblioteka, crkva, kuća, igralište ili škola).

Poštovati pravila u različitim sredinama.

Možete podržati svoje dijete ...

Pretvarajte se da ste u drugoj sredini, sa djetetom (npr. recite: "Hajde da se pretvaramo da smo na igralištu. Šta ćemo raditi?").

Pitajte svoje dijete o raznim pravilima kod kuće, u kući prijatelja ili rođaka, u vrtiću, u bogomoljama, itd. Govorite o tome zašto nam trebaju pravila.

Objasnite pravila unaprijed i koristite konkretnе primjere koje će vaše dijete zapamtiti. Na primjer recite: "Hajde da hodamo tiho (pretvarajte se da hodate na prstima) dok smo u biblioteci. Ljudi tu čitaju, i mi moramo biti tihi."

Dosljedno nametnjite pravila. Vaše dijete će prije poštovati pravila kada postoji razumna struktura koju prati, zna što može da očekuje i može predvidjeti da određena ponašanja imaju određane posljedice.

Socijalni i emocionalni standardi (ciljevi) prije kindergartena

Standard (cilj):

Razvija ličnu odgovornost.

Tražite od svog djeteta da ...

Brine o ličnoj i grupnoj imovini.

Vaše dijete može ...

Pažljivo rukovati knjigama i drugim predmetima.

Brinuti se o igračkama.

Sklanjati svoju imovinu i materijale (npr. odjeću, igračke, likovne potrepštine).

Možete podržati svoje dijete ...

Dajte primjer pažljivog rukovanja knjigama i predmetima, zatim podstaknite dijete da prati vaš primjer.

Objasnite svom djetetu da je važno brinuti o svojim stvarima.

Postavite ograničenja. Ako vaše dijete nepriskladno koristi knjige ili igračke, sklonite ih od njega na neko vrijeme.

Napravite mu sklanjanje svojih stvari svakodnevnom rutinom. Pomozite mu u stvaranju te rutine — pomozite mu da odluči kad šta da radi.

Olašajte djetetu da sklanja svoje stvari. Obezbijedite kuke i ladice za odjeću i niske police za knjige i igračke.

Preobratite zadatak u igru. Na primjer, postavite tajmer i vidite ko može više igračaka skloniti prije nego što se tajmer uključi. Ili, pomožite djetetu da skloni igračke sa poda u veliku kesu. Na smjenu se saginjte do kese i uzimajte igračke. Bez gledanja, pogodite koja je to igračka. Ako pogodite, vi je možete skloniti.

Napravite pjesmice na poznate melodije o sklanjanju igračaka i odjeće. Na primjer, pjevajte "Kupi, kupi igračke brzo mala Ajla. Kad' završi spremanje, ljubiće je mama" na melodije pjesmice „Ide, ide patak, na daleki put. Repić mu je kratak, kljun je njegov žut.“

Pomozite svom djetetu da podijeli zadatak na manje lakše dijelove. Pomozite mu sa poslovima koji izgledaju preteški. Na primjer, pomozite mu da pokupi sve kocke. Onda mu pomozite da pokupi autiće, itd.

Tražite od svog djeteta da ...

Počne prihvati posljedice svojih akcija.

Vaše dijete može ...

Donijeti predmet roditelju ili učitelju da se popravi nakon što ga je pokvarilo.

Priznati da je učinilo grešku (npr., reći, "Ja sam je udario jer je uzela moju igračku.").

Možete podržati svoje dijete ...

Dajte djetetu do znanja da je u redu da se napravi greška. To su iskustva iz kojih učimo. Pohvalite ga kada ponovo pokuša.

Kada vaše dijete slučajno pokvari neki predmet, nemojte ga kažnjavati. Razgovarajte o tome šta je prouzrokovalo kvar, kako se može izbjegići da se to desi u budućnosti i koji su načini da se popravi.

Ako vam vaše dijete donese predmet koji je samo pokvarilo, pohvalite ga za njegovu iskrenost i pokušajte mu pomoći da ga popravi.

Kada dijete prizna da je nešto pogrešno uradilo, pohvalite njegovu iskrenost. Pitajte ga šta sad može učiniti da bi poravnilo stvar.

Razgovorajte sa djetetom o tome kako njegovo ponašanje utiče na druge.

Recite svome dijetetu njegovu omiljenu dječju pjesmicu u kojoj se radi o dobru i lošem. Prodiskutujte ono što su junaci te priče izabrali.

Socijalni i emocionalni standardi (ciljevi) prije kindergartena

Standard (cilj):

Gradi veze uzajamnog povjerenja i poštovanja sa drugima.

Tražite od svog djeteta da ...

Poštuje prava drugih.

Vaše dijete može ...

Slušati dok drugi govore.

Čekati na svoj red i poštovati pravila.

Poštovati lični prostor drugih (na primjer, držati ruke dalje od drugih).

Možete podržati svoje dijete ...

Pokažite poštovanje svom djetetu tako da i ono nauči da poštuje druge. Slušajte dok ono govori, i dajte mu vremena da završi svoju priču. Kucajte na vrata kupatila prije ulaska. Pitajte da li se njegov brat može igратi sa njegovim slagalicama.

Naučite svoje dijete da kaže "izvinjavam se" ako treba da prekine razgovor.

Igrajte se raznih igara sa svojim djetetom. Komentarišite "moj red" i "tvoj red."

Igrajte igre sa jednostavnim pravilima, kao što su Žmure (Skrivača), Ide maca oko tebe, Siri, širi, vezeni peškiri, Čovječe ne ljuti se.

Isplanirajte neko vrijeme svakoga dana u kome će vaše dijete moći računati na cijelu vašu pažnju. Provedite to vrijeme razgovaranjući, čitajući mu, igrajući se ili slušajući muziku. Ono će osjećati manju potrebu da vas prekida kada ste zauzeti ako zna da može računati da će kasnije provesti vrijeme sa vama.

Razgovarajte s njim o tome kako se drugi osjećaju kada naleti na njih, hoda previše blizu njima ili ih dodiruje.

Tražite od svog djeteta da ...

Poštuje vođstvo odraslih.

Vaše dijete može ...

Koristiti pomoć odraslih (npr. tražiti informacije, pomoći ili savjet).

Pratiti odrednice odraslih za bezbjednost u kući ili učionici.

Poštovati pravila odraslih o prikladnom ponašanju u različitim sredinama.

Pokazati interes za zanimanja u okolini (npr. vatrogasce, policajce, zubare ili doktore) i razumjeti njihove uloge u zajednici.

Tražite od svog djeteta da ...

Poštuje vođstvo odraslih.
(nastavak)

Možete podržati svoje dijete ...

Pomozite mu da razgovara sa odraslima. Predstavite ga odraslima, i podsjetite ga da se pozdravi i rukuje. Kažite mu da koristi njihova imena kada ih pozdravlja.

Podstičite svoje dijete da odgovori na pitanja ili reaguje na to kad mu neko nešto kaže, ali nemojte insistirati.

Čitatejte knjige o ulogama zanimanja u društvu. Povedite svoje dijete u posjetu lokalnoj vatrogasnoj stanici, i tražite da pita vatrogasca šta je njegov posao.

Razgovarajte o poslovima koji se obavljaju u društvu, i naglasite njihov značaj.

Igrajte pantomime sa njim, i glumite uloge važnih zanimanja u zajednici.

Poslije posjeti doktoru ili zubaru, igrajte se doktora ili zubara sa djetetom.

Izbjegavajte da kritikujete odrasle u prisustvu svoga djeteta. Dajte mu do znanja da je važno da se poštuju osobe sa autoritetima i da se prate njihova pravila.

Tražite od svog djeteta da ...

Traži utjehu i sigurnost od odraslih koji su mu bliski.

Vaše dijete može ...

Pokazati privrženost ili vezu sa nekim od odraslih.

Obratiti se nekom odraslot kada ima problem.

Osjećati se sigurnim sa odraslima koji su mu bliski.

Možete podržati svoje dijete ...

Ohrabrujte ga, budite suošćejni i topli prema njemu. Kada izrazi negativne emocije kao što su ljutina ili tuga, utješite ga i pokušajte da mu pomognete da se osjeća bolje (npr. recite, "Žao mi je što si ljut(a) jer sad ne možeš izići napolje. Hajde da pričamo o tome dok se igramo sa blokovima.").

Budite uz svoje dijete i fizički i emocionalno.

Kada ga ostavite na primjer— kažite mu gdje idete, zašto i kada ćete se vratiti.

Pobrinite se da ostavite dijete na brigu onome ko je kompetentan, i objasnite mu da će biti siguran dok vi niste tu.

Dajte svom djetetu priliku da bude u okolini drugih odraslih ljudi.

Tražite od svog djeteta da ...

Razvija prijateljstva.

Vaše dijete može ...

Ponuditi pomoći i izvore pomoći drugima.

Imati specijalno prijateljstvo sa jednim ili dvoje djece (npr., nedostaju mu kad su razdvojeni, često izabire da se sa njima igra).

Drugi ga mogu nazvati prijateljem ili drugarom za igru.

Tražite od svog djeteta da ...

Razvija prijateljstva.
(nastavak)

Možete podržati svoje dijete ...

Dajte svom djetetu puno mogućnosti da se igra sa drugom djecom.

Dogovarajte sastanke za igru. Odvedite dijete u kuću kod prijatelja, ili pozovite jednog od njegovih prijatelja u svoju kuću.

Ohrabrite svoje dijete da bude dobar "domaćin/domaćica" kada je prijatelj u posjeti (npr. nudeći osjećenje, dijeleći igračke, mijenjajući se u igri).

Ponudite mu upute kako da se socijalno ponaša. Na primjer, recite, "Zašto ne bi pitao Joshua i Madison možeš li im se pridružiti u igri?"

Pomozite svom djetetu i njegovim prijateljima da riješe sami konflikte. Ako ne mogu, uskočite sa specijalnim sugestijama (npr., "Igrajte se toga čega Kareem želi da se igra dok se ne uključi tajmer, onda se igrajte onoga što ti želiš.").

Ograničite grupe za igranje na manji broj prijatelja. Velike grupe mogu biti previše za predškolsku djecu.

Obezbijedite toplinu i ohrabrenje svom djetetu, i pokažite senzitivnu brigu za njega. Djeca čiji se roditelji ponašaju prema njima na ovaj način će češće pomagati i brinuti o drugima.

Održavajte pozitivan stav kod kuće. Smijte se i cerekajte sa svojim djetetom. To će uticati na raspoloženje vašeg djeteta. Vaše će dijete biti popularnije ako izgleda sretno, nego ako većinom ispoljava tugu ili ljutinu.

Često razgovarajte o osjećanjima sa svojim djetetom. Imenujte osjećanja i objasnite ih. Diskutujte o emocijama tokom razgovora za vrijeme obroka. Pitajte članove porodice šta ih čini sretnim, tužnim, ili ljutim; ohrabrite ih da izraze različita gledišta. "Emocionalno znanje," ili svijest o sopstvenim osjećanjima i osjećanjima drugih, pomaže djeci da budu više prijateljski raspoloženi i brižni.

Pomozite svom djetetu da prepozna osjećanja drugih (npr., "Youssef izgleda tužan. Hajde da vidimo da li bi on želio da se igra.").

Tražite od svog djeteta da ...

Koristi ljubazne riječi i akcije.

Vaše dijete može ...

Reći "molim," "hvala," "zdravo" i "do viđenja" u prikladno vrijeme.

Dijeliti igračke ili dodati predmete za vrijeme obroka.

Čekati svoj red tokom razgovora.

Možete podržati svoje dijete ...

Dozvolite svom djetetu da ima neke stvari koje ne mora da dijeli. Dajte mu sami primjer. Na primjer, kažite, "Možeš seigrati sa mojim starim suđem ali ne sa mojim skupim porculanom."

Kažite svom djetetu da će mu biti zabavnije ako dijeli svoje igračke nego kada se samo igra sa njima.

Tražite od svog djeteta da ...

Koristi ljubazne riječi i akcije.
(nastavak)

Možete podržati svoje dijete ...

Koristite dobre manire u svakodnevnim interakcijama sa svojim djetetom. Podsetjite ga da kaže "molim," "hvala" i druge ljubazne izraze.

Kažite svom djetetu da je važno da bude ljubazan prema drugima tako da se oni dobro osjećaju i da žele da provedu vrijeme sa njim.

Dajte mu dosta mogućnosti da govori tokom konverzacije. Pitajte ga otvorena pitanja koja mogu biti odgovarana sa da ili ne.

Ako vaše dijete prekine konverzaciju, objasnite mu da je važno da čeka svoj red da govori i da mora sačekati.

Čitajte knjige i gledajte TV programe sa svojim djetetom koji pokazuju ljudi koji se ljubazno ponašaju. Razgovarajte sa njim o tom ponašanju i njegovom pozitivnom efektu na druge oko njih. Istaknite primjere nepristojnosti, i razgovarajte o njihovim negativnim efektima.

Tražite od svog djeteta da ...

Poštuje sličnosti i razlike među ljudima.

Vaše dijete može ...

Primijetiti sličnosti i razlike kod drugih.

Uključiti djecu koja su različita u igru (npr. pol, rasa, specijalne potrebe, kultura i jezik).

Istraživati stvarne životne situacije kroz igru pretvaranja.

Prepoznati da razne osobe imaju različite vještine i informacije.

Možete podržati svoje dijete ...

Igrajte se igara "k'o bajagi" sa svojim djetetom. Glumite situacije koje mogu biti strašne ili stresne za njega, kao što je prvi dan predškolskog, ili posjeta zubaru.

Čitajte svom djetetu knjige o drugim kulturama. Tražite u magazinima slike ljudi koji pripadaju drugim kulturama. Govorite o načinima na koje su ljudi slični i različiti.

Tražite da u magazinima vaše dijete izabere lica. Pomozite mu da ih izreže i zalijepi na indeks karte. Igrajte igru u kojoj ćete se smjenjivati izabirući dvije karte i govoreći o tome na koji su način lica ista i kako su različita.

Gоворите sa svojim djetetom o tome kako bi to bilo kad bi imali neki hendikep ili kad bi se preselili u drugu zemlju.

Postavite jasne granice. Nemojte dozvoliti svom djetetu da se ismijava ili kritikuje ljudi zbog njihove rase, religije, kulture, pola ili specijalnih potreba.

Istaknite snage drugih ljudi tako da vaše dijete može postati svjesnije vještina i znanja koje imaju.

Socijalni i emocionalni standardi (ciljevi) prije kindergartena

Standard (cili):

Radi u saradnji sa djecom i odraslima.

Tražite od svog djeteta da ...

Uspješno učestvuje kao član grupe.

Vaše dijete može ...

Dozvoliti drugima da se pridruže igri i aktivnostima.

U saradnji učestvovati u aktivnostima velike ili male grupe (npr. nekada da bude vođa a nekad da prati).

Igrati se u saradnji sa drugima (npr. čekati svoj red u toku igranja igre).

Identifikovati se kao član grupe (npr. izjaviti naša porodica, naša škola ili naš tim).

Možete podržati svoje dijete ...

Ohrabrite svoje dijete da dozvoli drugima da se pridruže njegovoj igri. Recite mu da je zabavno igrati se sa drugima. Istaknite da će rastužiti drugu djecu ako im ne da se igraju.

Obezbijedite materijal koji se lako dijeli (npr. blokove, materijale za crtanje ili kolačice). Dajte komentar kad vidite svoje dijete i njegove drugare u igri ili braću i sestre da sretno dijele materijale.

Dajte svom djetetu mogućnost i da vodi i da prati. Ako primijetite da radije vodi nego da prati (ili obrnuto) tokom igre sa drugom djecom, predložite da se mijenjaju. Na primjer kažite, "Juče si ti bio tata a Andrew je bio dijete. Zašto danas ne bi zamijenili mjesta da mu dopustiš da on bude tata?"

Igrajte igre sa svojim djetetom u kojima se možete smjenjivati u vođstvu (npr. Pretvoriti se, pretvoriti se u ...).

Obezbijedite materijale za igre pretvaranja kao što je odjeća, rezviziti ili kutije. Kooperativna igra se ostvaruje kada djeca dijele zajednički cilj.

Kada vaše dijete ima druga u posjeti, podstaknite ih da se igraju igra koje zahtijevaju da rade zajedno. Aktivnosti kao što su podizanje šatora od deka, pravljenje grada od blokova, ili sastavljanje slagalice na podu podstiče saradnju.

Tražite od svog djeteta da ...

Uspješno učestvuje kao član grupe.
(nastavak)

Možete podržati svoje dijete ...

Igrajte igre sa jednostavnim pravilima sa djetetom. Govorite kad je "moj red" i "tvoj red."

Gledajte porodične slike sa svojim djetetom. Istaknite da je ono član porodice.

Zajedno obavljajte porodične aktivnosti. Zajedno objedujte. Igrajte igre zajedno. Idite na izlete kao porodica.

Ako vaše dijete ide u školu ili u vrtić, slikajte ga sa drugom djecom. Pričajte o tome kako je ono dio razreda.

Tražite od svog djeteta da ...

Dijeli iskustva i ideje sa drugima.

Vaše dijete može ...

Učestvovati u konverzacijama da bi izrazilo svoje ideje.

Izražavati se kroz igru pretvaranja, umjetnost, pismene radove i govorni jezik.

Djeliti lične informacije.

Možete podržati svoje dijete ...

Pitajte svoje dijete za njegove ideje, i saslušajte njegove odgovore. Pričajte mu o svojim idejama.

Obezbijedite šalove, perje i trake za svoje dijete da koristi kada pleše, pjeva i improvizuje na muziku. Pridružite se zabavi. Govorite o tome kako se osjećate kad slušate razne vrste muzike.

Obezbijedite širok assortiman likovnog materijala. Potrepštine kao što su celofan, mrežice, tacne od pjene, trake, užad, štapići za sladoled i loptice od vate su dobre za pravljenje skulptura i kolaža. Ostale potrepštine za podsticanje umjetničkog izražavanja uključuju materijal za crtanje, razne vrste papira, ljepilo, makaze, selotejp, i plastelin ili Play-Doh.

Nadite načine da dozvolite da se napravi nered koji prati kreativno istraživanje. Stavite vinil podmetač na pod ili sto ili dopustite svom djetetu da se bavi umjetnošću u kadi ili napolju.

Često vodite razgovore sa svojim djetetom o tome šta ono misli ili osjeća. Recite mu kako se vi osjećate. Razgovarajte u autu, u vrijeme obroka, pred spavanje, u restoranima ili dok čekate u redu.

Ispričajte svom djetetu jednostavnu priču o nečemu što je ono uradilo što je bilo smiješno ili interesantno. Vidite da li ono može ispričati neku drugu priču o sebi.

Tražite od svog djeteta da ...

Počinje da posmatra situaciju iz perspektive druge osobe.

Vaše dijete može ...

Preuzimati razne uloge tokom igre pretvaranja.

Izraziti suosjećanje (tješiti dijete koje je izgubilo igru ili dijete koje je nesretno).

Promjeniti plan zbog želja i potreba drugih (npr. pita prijatelja da li bi on htio prvi da ide).

Možete podržati svoje dijete ...

Obezbjedite rekvizite kao što su stara odjeća, novac za igru i prazne kutije od hrane ili konzerve hrane da se podrži igra pretvaranja.

Uključite svoje dijete u igru pretvaranja i podstičite ga da igra različite uloge (npr. kažite, "Ti budi konobar a ja ću biti mušterija. Možete li mi donijeti jelovnik, molim vas?").

Govorite sa svojim djetetom o njegovim osjećanjima i osjećanjima drugih. Na primjer recite, "Jadna Mei Li plače jer se njen autić pokvario."

Pomozite svom djetetu da shvati ciljeve drugih. Na primjer, recite, "Jasmine želi da se igra sa blokovima, takođe."

Izrazite svoju zabrinutost kada je neko dijete povrijeđeno ili uzrujano. Pokažite mu kako vi pomažete da se to dijete osjeća bolje.

Neka vaše dijete vidi da brinete o drugima. Dodajte tanjur svome supružniku u vrijeme obroka, prije nego se poslužite sami. Kažite svom djetetu da će danas umjesto u kupovinu, odvesti svoga prijatelja na kliniku.

**Tražite
od svog
djeteta da ...**

Riješi
konflikte
sa drugima.

Vaše dijete može ...

Pokazati interes za poštovanje i ustanovljena pravila.

Pokušavati da popravi stvar (npr., kaže, "Izvini" ili ponudi igračku).

Učestvovati u rješavanju konflikta uz pomoć odraslih.

Pokušavati da riješi konflikt bez pomoći odraslih (npr., pregovara ili prihvata kompromis).

Možete podržati svoje dijete ....

Igrajte igre sa svojim djetetom tako da ono počne da razumije pravila. Dajte da i ono izmisli neka pravila takođe.

Izviniti se svom djetetu kada povrijedite njegova osjećanja. Pričajte s njim o načinima na koje se može ispraviti pogreška učinjena drugima.

Dajte svom djetetu i njegovim prijateljima ili bratu ili sestri priliku da riješi svoje konflikte. Potom, komentarišite ono što vidite da su dobro uradili.

Uskočite sa solucijama samo ako se to od vas traži ili ako rješenje ne izgleda moguće. Pomozite djeci da opisuju svoja osjećanja i želje jedni drugima. Dajte im do znanja da se mogu obratiti vama kad im je potrebna pomoć.

Provedite neko vrijeme pored svog djeteta i njegovih prijatelja da bi uočili njihovo uzajamno djelovanje. Pričajte sa svojim djetetom o načinima rješavanja konflikata. Pomozite mu da se sjeti mogućnosti (npr., mjenjati se, samo otići, reći drugoj osobi kako se osjeća ili tražiti pomoć od nekog odraslog).

**Pred-
Kindergarten
pristupi učenju**

Standard (cilj):

Pokazuje radoznalost.

**Tražite
od svog
djeteta da ...**

Izrazi
interesovanje
za ljude.

Vaše dijete može ...

Pitati ljude u okolini.

Biti zainteresovano za aktivnosti drugih.

Postavljati pitanja o ličnim informacijama drugih (npr., "Kako se zoveš?" ili "Zašto imaš flaster?").

Možete podržati svoje dijete ...

Čitajte knjige o zanimanjima u zajednici i razgovarajte o tome šta oni rade.

Vodite svoje dijete na puno izleta i razgovarajte o tome šta ljudi rade. Pokažite interesovanje za druge. Postavljajte pitanja.

Obezbjedite razna stimulativna iskustva vašem djetetu. Potrudite se da ga odvedete na mjesta na kojima nije nikada bio i da ga predstavite novim ljudima.

Postavljajte svom djetetu pitanja o tome šta radi. Pitajte ga o čemu misli i šta osjeća.

Čitajte knjige o ljudima iz drugih kultura i drugih etničkih i rasnih grupa.

Prisustvujte događajima u vašoj zajednici koji slave druge kulture i uče o njima.

**Tražite
od svog
djeteta da ...**

Pokaže
interesovanje
za učenje
novih stvari i
sticanje novih
iskustava.

Vaše dijete može ...

Istraživati samostalno.

Razvijati lična interesovanja kao što su vozovi, dinosaurusi ili lutke.

Istraživati i eksperimentisati sa materijalima.

Pokazivati interesovanje za to kako drugi rade razne stvari.

Možete podržati svoje dijete ...

Dajte mu primjer svojom radoznalošću o stvarima koje vidite kada izadete u šetnju i primjećujući stvari koje se dešavaju oko vas.

Pred-Kindergarten pristupi učenju

Standard (cilj):

Preuzima inicijativu.

Tražite od svog djeteta da ...

Pokaže interesovanje za učenje novih stvari i sticanje novih iskustava.

(nastavak)

Možete podržati svoje dijete ...

Pružite svom djetetu mogućnosti da samostalno istražuje dok ste vi pored njega i čuvate ga.

Posjetite muzeje ili dešavanja u zajednici koja su dizajnirana za predškolski uzrast. Dozvolite mu da sam istražuje izloženo ako je bezbjedno da ono to čini.

Posmatrajte svoje dijete dok se igra da bi vidjeli šta ga interesuje. Podržite ta interesovanja. Citajte mu knjige o tome. Podstičite ga da crta o tome. Na primjer, ako voli vozove, odvedite ga na željezničku stanicu ili u vožnju vozom.

Pratite njegovo vođstvo u eksperimentisanju. Ono će biti više entuzijastično ako istražuje stvari koje ga interesuju. Dajte mu da samo isproba stvari.

Dozvolite mu da se zaprija kad istražuje. Uključite ga u čišćenje.

Dajte svom djetetu praktične aktivnosti u kojima može stvari obavljati sam, vidjeti momentalni rezultat svojih akcija i onda izvršiti promjene na osnovu toga što je naučilo. Na primjer, ono može pokušati da pomješa dvije boje da bi napravio treću, kad vidi da rezultat nije ono što je željelo, onda isprobava drugu boju.

Pokažite interesovanje za to što vaše dijete radi. Postavljajte mu pitanja.

Idite u šetnju. Dajte svom djetetu vremena da posmatra insekte. Podijelite njegova interesovanja i pogled izbliza na sjemenke i kamenje. Pomozite mu da skuplja predmete koje nade. Donesite ih kući i koristite ih kao ukras na stolu.

Uključite svoje dijete u aktivnosti kuhanja. Pomozite mu da primijeti kako se sastojci promijene kada se promješaju, zagriju ili peku.

Tražite od svog djeteta da ...

Postavljajte pitanja.

Vaše dijete može ...

Koristiti pitanja da nađe odgovore.

Pitati se zašto je nešto takvo kakvo je.

Možete podržati svoje dijete ...

Kada hodate ili se vozite zajedno, primijetite usput stvari, postavite mu pitanja, i diskutujte o novim i interesantnim stvarima koje primijetite.

Postavljajte svom djetetu pitanja. Pažljivo slušajte i poštujte njegove odgovore. Kada ga pitate o stvarima koje ga interesuju, pokažite mu kako da misli o stvarima i kako da pronađe stvari.

Ako vam postavlja pitanja "zašto" ili "kako", odgovorite mu strpljivo. Ako ne znaće odgovore, pitajte ga šta ono misli. Pokažite mu kako da nađe odgovore (npr., recite, "Hajde da vidimo možemo li naći knjigu o tome u biblioteci.").

Tražite od svog djeteta da ...

Inicira interakciju sa drugima.

Vaše dijete može ...

Pitati prijatelja da mu se pridruži u igri.

Pridružiti se aktivnosti igre koja je već u toku.

Učestvovati u grupnim aktivnostima.

Sugerisati aktivnosti igre.

Možete podržati svoje dijete ...

Dajte svom djetetu dosta mogućnosti da se igra sa drugom djecom pojedinačno i u grupama.

Uredite sastanke za igranje za svoje dijete. Odvedite ga kući kod prijatelja, ili pozovite jednog od njegovih prijatelja u vašu kuću.

Ponudite sugestije za načine na koje se može pridružiti aktivnosti. Na primjer, recite, "Zašto ne pitaš Emily, Sashu i Jamona možeš li im se pridružiti u igri?"

Pustite da vaše dijete vodi kod kuće kada odlučuje čega i sa kim da se igra.

Pričajte sa svojim djetetom o vrstama igara i aktivnostima koje ono voli prije nego što se ode igrati sa drugom djecom. Ovo će mu pomoći da se sjeti ideja koje može predložiti.

Tražite od svog djeteta da ...

Nezavisno donosi odluke.

Vaše dijete može ...

Izabratи materijal za neki projekat.

Ponuditi pomoć drugima.

Učiniti ispravnu stvar kada drugi to ne čine.

Možete podržati svoje dijete ...

Držite materijale za likovno izražavanje tamo gdje ih vaše dijete može dohvatiti. Dajte mu puno mogućnosti da kreira projekte tako da ono može predvidjeti šta mu je potrebno.

Tražite od svog djeteta da ...

Nezavisno donosi odluke.
(nastavak)

Možete podržati svoje dijete ...

Kada vaše dijete predloži neku aktivnost ili projekat, pitajte ga, "Šta će nam biti potrebno da bismo to uradili?" Podržite ga u smišljanju aktivnosti a da mu ne pomažete previše niti da preuzmete komandu.

Dajte mu mogućnosti da samo doneše odluku kada je to prikladno. Na primjer, dopustite mu da ponekad izabere šta će obući, koju će knjigu čitati pred spavanje, ili koju vrstu voća želi za užinu.

Pokažite svom djetetu kako da pomogne drugima. Ponudite mu svoju pomoć kada mu je potrebna. Kada vam se obrati za pomoć, pomožite mu bez gundanja.

Kada vidite da se vaše dijete nudi da pomogne vama ili drugima, pohvalite ga za njegove akcije. Prokomentarišite kako ono voli da pomaže.

Dajte da vaše dijete vidi da vi radite prave stvari, i kažite mu zašto to radite. Na primjer, vratite se u radnju ako otkrijete da vam nisu naplatili predmet koji ste kupili. Povedite svoje dijete sa sobom i objasnite zašto.

Učinite da se vaše dijete osjeća važnim tretirajući ga sa toplinom i imajte razumijevanja za njegove potrebe.

Kažite svom djetetu da od njega očekujete da učini ispravnu stvar čak i kada drugi to ne učine. Pričajte o tome kako to može biti teško. Obezbjedite posljedice kada ono ne učini ono što je ispravno.

Čitate djetetu slikovnice koje prikazuju junake koji čine ispravne stvari, i razgovarajte o njima.

Tražite od svog djeteta da ...

Razvija samostalnost tokom aktivnosti, rutinskih ponavljanja i igre.

Vaše dijete može ...

Objesiti svoju jaknu kada uđe u kuću.

Ponekad uživati da se igra samo.

Završiti neki zadatak.

Možete podržati svoje dijete ...

Obezbjedite mjesto gdje vaše dijete može lako objesiti svoju jaknu i drugu odjeću. Instalirajte kuke i police koje ono može dohvati.

Pokažite svom djetetu kako da objesi jaknu, i pomožite mu da nauči da se brine o svojim stvarima.

Budite dobar primjer svom djetetu sklanjujući svoju jaknu i odjeću.

Tražite od svog djeteta da ...

Razvija samostalnost tokom aktivnosti, rutinskih ponavljanja i igre.

(nastavak)

Možete podržati svoje dijete ...

Pobrinite se da vaše dijete ima neke igračke i aktivnosti kojima se može igrati samo (napr. blokove, materijal za crtanje, slagalice i slikovnice).

Postavite djetetu tajmer. Recite mu da se igra samo dok se ne isključi tajmer i da ćete se onda vi igrati s njim dok se tajmer ponovo ne isključi.

Kad vidite da se vaše dijete igra samo, kažite mu: "Sviđa mi se kako ponekad znaš da se igraš sam(a)."

Dajte djetetu da obavi jednostavne zadatke, kao što je sipanje vode u cukinu posudu. Zatim mu dajte komplikovanije zadatke, kao što je sklanjanje njegove čiste odjeće.

Dajte svom djetetu puno slobodnog vremena za obavljanje aktivnosti koje voli da obavlja samo, kao što je crtanje, igranje sa blokovima ili slaganje slagalica.

Kada vaše dijete počne da gubi interes za neki projekat, kažite mu da se unaprijed radujete da vidite kako će to završiti.

Podijelite veliki zadatak na dijelove. Na primjer, ako želite da vaše dijete postavi sto, dajte mu da prvo postavi tanjire, zatim salvete, pa viljuške itd. To će mu olakšati da zadrži fokus i napraviće da zadatak ne izgleda preteško.

Kada vaše dijete radi na nekom zadatku, prokomentarišite to što ono pomaže porodici i svima poboljšava život.

Pred-Kindergarten pristupi učenju

Standard (cilj):

Pokazuje kreativnost.

Tražite od svog djjeteta da ...

Pokuša obaviti stvari na nove načine.

Vaše dijete može ...

Završiti projekte drugačije nego drugi (napr. koristiti novi pristup u izgradnji blokovima, slikama ili izgradnjom glinom).

Koristiti materijale na novi način (napr. deka postaje šator).

Smisljati nove aktivnosti ili igre ili predlagati nova pravila za poznatu igru.

Možete podržati svoje dijete ...

Obezbijedite likovne materijale i mjesto gdje se mogu koristiti. Uključite krejone (pastele), boje, kistove, drvene bojice, selotejp, makaze, plastelin (Play-Doh), kućne ostatke, itd.

Tražite od djeteta da smisli nove načine da se koriste obične, svakodnevne stvari kao što su loptice vate. Neka smisli šta sve može napraviti od papirnate kese.

Dozvolite mu da preduzme razumne rizike, eksperimentiše i pravi greške.

Podstaknite ga da razmišlja ili razmatra razne ideje. Neka zamisli sve razne načine da se dođe do kuće prijatelja (napr. hodanje, trčanje, vožnja, let) ili da imenuje sve čega može da se sjeti da je plavo.

Sa svojim djetetom, izmislite nove obrasce tapšanja na poznate pjesme.

Podstičite svoje dijete da se na nove načine igra sa starim, omiljenim igračkama.

Dozvolite svom djetu da bude spontano, neuredno i šašavo. Obezbijedite puno prostora da bi moglo biti kreativno.

Postavljajte mu pitanja koja podstiču kreativno razmišljanje (napr. pitate, "Šta još možeš sa ovim uraditi? Možeš li se sjetiti nekog drugog načina da se ovo koristi?").

Dajte svom djetu igračke sa kojima se može igrati na različite načine, kao što su blokovi (kocke), lopte, muzički instrumenti i plastične figure ili životinje.

Budite fleksibilni sa pravilima igre. Izbjegavajte da kažete svom djetu da se igra može igrati samo na određeni način.

I sami budite kreativni. Pokušajte da smislite nove ideje da riješite probleme ili izvedete stvari na bolji način.

Tražite od svog djjeteta da ...

Koristite maštu da bi stvorili raznovrsne ideje.

Vaše dijete može ...

Izmišljati riječi, pjesme ili priče.

Igrati se igara pretvaranja.

Mijenjati poznate priče dodajući nove akcije ili likove.

Izraziti ideje kroz umjetnost, konstrukciju, pokret ili muziku.

Možete podržati svoje dijete ...

Igrajte se igara pretvaranja, pričajte šašavo ili pjevajte pjesme koje se rimuju koje ste izmisliли ili vi, ili vaše dijete. Izmislite različite završetke omiljene priče.

Glumite likove iz priča sa svojim djetetom, i dajte mu da bude učitelj/ica, ili doktor/ica ili majka.

Prepustite vođstvo svom djetu u igrama pretvaranja. Pokušajte da proširite njegove aktivnosti (napr., recite, "O, ti si vatrogasac? Ovdje je požar. Molim te dođi i ponesi svoje crijevo za gašenje požara i ljestve!").

Kada se ono pretvara da je neko drugi, obraćajte se tom liku kojeg ono glumi. Ake se pretvara da je konobarica, razgovarajte sa njom na način na koji bi odrasli razgovarali u restoranu (napr., recite, "Mogu li dobiti jelovnik, molim vas.").

Mnogo djece imaju zamišljene prijatelje. Ako vaše dijete ima "kao bajagi" drugove, pustite ga da priča i da se igra sa njima.

Obezbijedite materijale koji podstiču igre maštarija. Ovo može uključiti lutke i odjeću i opremu za lutke, marionete za prste ili ruke, male plastične životinje, setove figura malih ljudi (uključujući figure različitih kultura i rasa), prazne kutije za cipele, i umjetničke potrepštine za pravljenje setova za igru.

Koristite stari kofer ili kutiju za držanje stvari za igru maštarija, pretvaranja kao što su odjeća, alati za različita zanimanja i materijale za pisanje.

Obezbijedite opremu prema veličini djece. Uključite kuhinjski pribor i suđe, alate za različita zanimanja, materijal za pisanje, sudopere, šporete, stolove, stolice, krevete, itd.

Izbjegavajte rezervne igračke za igru kojih se promovišu stereotipno ponašanje, agresivnost i neosjetljivost na nasilje. To bi mogli biti pištolji igračke realističnog izgleda, mačevi i drugo oružje, i figurice bazirane na likovima iz TV programa i filmova sa nasiljem.

Ograničite vrijeme koje vaše dijete provodi gledajući televiziju ili igrajući video igre. Podstičite svoje dijete da "odglumi priču" ili da "izmisi novi kraj" TV programima ili filmovima koje ste pažljivo odabrali.

**Tražite
od svog
djeteta da ...**

Pokaže
smisao
za humor.

Vaše dijete može ...

Smijati se kad neko ispriča nešto smiješno.

Preuvečavati pokret ili izjavu da bi bilo smiješno.

Izmisliti šašave riječi ili se igrati sa zvukovima.

Izmisliti šale (napr., nanovo i nanovo prepričavati jednostavne šale).

Možete podržati svoje dijete ...

Obezbijedite puno smiješnih knjiga, koje uključuju priče, poeziju i jednostavne knjige sa šalama, zagonetkama i stripovima. Dok vaše dijete vjerovatno nije još savladalo šale i zagonetke, ipak će biti zainteresovano za njih.

Mala djeca uživaju u konkretnom humoru kojeg mogu vidjeti. Samo da se zabavite, obucite svoju jaknu naopačke ili pantalone stavite na glavu da svoje dijete podstaknete na smijeh.

Pričajte sa svojim djetetom smješne priče. Zajedno izmislite šašave završetke za poznate priče.

Igrajte se igara riječi sa svojim djetetom. Kažite poznatu rimu, ali promjenite prvo slovo kod nekih riječi. Na primjer kažite: "Tašun, tašun, ranana..." umjesto: „Tašun, tašun, tanana...“.

Pokažite svom djetetu da se znate smijati svojim vlastitim šašavim greškama.

Zabavite se sa svojim djetetom. Dozvolite mu da se igra na svoj način bez kritike.

Smijte se njegovim šalamama čak i ako vam se ne čine toliko smiješnim. I sami ispričajte šašave šale. Jednostavne zagonetke tipa "Šta sam ja?" su takođe zabavne. Smijte se sa svojim djetetom.

**Pred-
Kindergarten
pristupi učenju**

Standard (cilj):

Pokazuje samopouzdanje.

**Tražite
od svog
djeteta da ...**

Izrazi svoje sopstvene ideje i mišljenja.

Vaše dijete može ...

Izraziti šta mu se sviđa a šta ne.

Predložiti rješenje konflikta ili problema.

Podijeliti ideje sa grupom (napr., sa porodicom ili drugovima u učionici).

Možete podržati svoje dijete ...

Ohrabrite ga da izrazi šta mu se sviđa a šta ne.

Dajte komentar na to što ste primijetili kod njega (napr., kažite, "Igraš se već dugo sa tim blokovima. Mora da ti se sviđa gradnja blokovima!").

Pitajte ga za njegovo mišljenje i ideje, i obratite pažnju na njega (nju) dok govoriti.

Dajte svom djetetu i njegovim priateljima ili braći i sestrama priliku da razriješe svoje konflikte. Poslije toga, dajte komentar na to što ste vidjeli da su uredili i što je uspjelo. Uskočite sa rješenjima samo onda kada to od vas traže ili kad izgleda da nisu u stanju da to sami riješe. Pomozite im da opišu svoja osjećanja jedni drugima (napr., kažite, "Ti izgledaš ljuta, Jessica. Kaži Lamaru kako se osjećaš.").

Uključite svoje dijete u porodične diskusije i planiranje. Ozbiljno razmotrite njegove ideje.

Dajte svom djetetu mogućnost da učestvuje u grupnim aktivnostima (napr., predškolsko, vrtić, grupe za igranje, škola u crkvi).

Tražite od svog djeteta da ...

Samog sebe vidi kao kompetentnog i da ima pozitivnu sliku o sebi.

Vaše dijete može ...

Izraziti savladavanje vještine (napr., reći, "Sad mogu sam(a) da se ljudjam.").

Tražiti od drugih da vide njegovu kreaciju (napr., reći, "Pogledaj moju sliku.").

Doprinijeti diskusiji u porodici/učionici.

Biti ponosno na svoja dostignuća.

Možete podržati svoje dijete ...

Ohrabrite svoje dijete da samo čini stvari za sebe. Odgovorite na njegova pitanja, ali izbjegavajte da previše govorite.

Ako se vaše dijete žali da je zadatak za njega pretežak, podijelite ga na dijelove i dajte mu da obavi koliko može. Na primjer, ako pokušava da obuče majicu, pomozite mu da provuče ruku kroz rukave ali neka ono povuče majicu dole preko glave.

Kada se vaše dijete kontinuirano trudi da savlada zadatak, kažite mu da je odlično da ostaje pri tom.

Dajte svom djetetu do znanja da je ono nešto posebno. Dajte mu puno ljubavi, zagrljaja, rukovanja i pohvale svakog dana. Kažite mu da je super, da je slatko i zabavno.

Pokažite svom djetetu da ste ponosni na njega i njegova dostignuća. Neka vas čuje da ga hvalite svojim prijateljima i rođacima.

Napravite da se vaše dijete osjeća prihvaćeno i poštovano čak i kada ga korigujete.

Bez obzira na to koliko imate posla, dajte svom djetetu do znanja da i dalje ono ima pristup do vas i da ga vi ne ignorirate.

Posmatrajte svoje dijete da bi vidjeli šta ono sve može i ne može učiniti tako da vaša očekivanja od djeteta budu realistična.

Vodite porodične razgovore u vrijeme obroka, kada se vozite u autu, i u drugo vrijeme, i uključite svoje dijete. Pitajte ga šta misli.

Održavajte pozitivan stav! Koncentrišite se na stvari koje vaše dijete radi dobro i izbjegavajte da ga kritikujete.

Pokažite ponos na mogućnosti i vrline svoga djeteta, kao što su njegov smisao za humor i njegov lijepi glas.

Pred-Kindergarten pristupi učenju

Standard (cilj):

Pokazuje upornost.

Tražite od svog djeteta da ...

Vaše dijete može ...

Biti uključeno u aktivnosti (napr., graditi prostranu strukturu od blokova ili dovršiti igranje igre) prikladan vremenski period.

Posvetiti se zadatku bez obzira na ometanja.

Raditi na nekom zadatku jedan vremenski period, odlazeći i vraćajući se da ga završi (napr., Lego kocke, slika).

Možete podržati svoje dijete ...

Pomožite svom djetetu da bude emotivno uključeno u aktivnost tako da stekne prirodnu želju da ostane na zadatku. Na primjer, recite, "Vidi tebe! Praviš tako veliki dvorac. Jedva čekam da ga vidim kad bude završen." Održavanje pažnje do 15 minuta je prikladno za većinu djece pretškolskog uzrasta.

Igrajte se raznih igara sa svojim djetetom. Ako ono ozgubi interes, napravite pauzu i nastavite igru poslije.

Blago vodite svoje dijete da ostane na zadatku ako je ometeno nečim. Pokažite mu da ste zainteresovani i entuzijastični vezano za to što ono radi.

Pohvalite svoje dijete kada nešto završi (napr. recite, "Radio(la) si na toj slici dok nije postala onakava kakvu si je ti htio (htjela)!").

Pomožite svom djetetu da vidi sve korake u toku jedne aktivnosti, na primjer, izaberite igru, nadite igrače, izvadite dijelove, igrajte igru, i onda je sklonite.

Ako učite svoje dijete kako da nešto uradi, napravite tabelu koja mu pokazuje slike ili crteže koraka koje je potrebno izvesti da bi se završio zadatak. Pomožite tako što ćete označiti korake kako ih bude završavao.

Tražite od svog djeteta da ...

Prihvati i slijedi izazov.

Vaše dijete može ...

Planirati neku aktivnost.

Završiti projekat.

Nastaviti da pokušava izvesti komplikovan zadatak (napr. da izgradi komplikovanu strukturu od blokova).

Možete podržati svoje dijete ...

Pomozite svom djetetu da nadode na ideje za projekte kada izgleda da mu je dosadno. Pitajte ga šta mu je potrebno da započne projekt koji je izabrao.

Dajte svom djetetu kratke, značajne zadatke kao što je slaganje veša ili hranjenje kućnog ljubimca. Dajte komentar na to kako pomaže porodici.

Kako se vaše dijete bude navikalo na obavljanje kratkih zadataka, zadajte mu kompleksnije zadatke. Na primjer, ako je njegov posao bio da postavi sto, naučite ga da postavi samo podmetače i pribor za jelo.

Kada obavljate poslove u domaćinstvu u prisustvu svoga djeteta, razovarajte o koracima koji su u to uključeni. Recite, "Da vidimo, Ispekli smo kokošku, i sad ću je isjeći da napravimo pileću salatu."

Kad vaše dijete radi na nekom projektu, dajte komentar na to kako se drži zadatka i zašto je to važno.

Ako vaše dijete izgubi interes za svoj projekt, ohrabrite ga da nastavi predlažući neku granicu (napr. recite, "Radi na slagalici još samo tri minute. Uključiću tajmer."). Ako odbije da nastavi, predložite pauzu. Primjetite kako je dobro radilo do tada.

Ako traži pomoć, pomozite mu ako je to potrebno, ali nemojte sami preuzeti posao.

Neka vaše dijete vidi da i vi prihvivate izazove u svom životu i da ne odustajete. Započnite čišćenje, ili projekt popravke i završite ga. Uključite se u neki dobrotvorni projekt.

Tražite od svog djeteta da ...

Da se uspješno bori sa frustracijama.

Vaše dijete može ...

Pokazati razumijevanje kada mu drug ili drugarica nemjerno obori gradnju od blokova.

Izgubiti igru a da se ne uzruja.

Ustrajati u pokusajima da izvrši zadatak poslije mnogo neuspjelih pokušaja. (napr. vezivanje cipela, vožnja bicikla).

Možete podržati svoje dijete ...

Dajte svom djetetu do znanja da su frustracija i ljutnja prirodna i očekivana osjećanja. Ali ipak, ono treba da prikladno izrazi ta osjećanja. Na primjer, recite, "Ti si veoma ljut(a) jer ne možeš dobiti slatkiš. Jako mi je žao što si ljut(a) ali molim te koristi smiren glas kada razgovaraš sa mnom."

Pomozite da se stres vašeg djeteta smanji provodeći vrijeme nasamo sa njim svakoga dana. Šetajte, pecite kolače, radite u bašti ili radite bilo šta u čemu vaše dijete uživa. Pobrinite se da se dijete dovoljno naspava i pravilno hrani.

Pomozite svom djetetu da razumije namjere drugih. Na primjer, recite, "Rashod nije oborio tvoju kulu namjerno. To je bilo slučajno. On je samo prolazio."

Pomozite da se ponašanje vašeg djeteta preusmjeri kada je isfrustrirano. Ako je vaše dijete isfrustrirano jer ne može sastaviti slagalicu, pokažite mu druge načine na koje to može uraditi.

Podstaknite svoje dijete da govori o svojim osjećanjima čak iako govori stvari koje vi radije ne biste čuli. Ono treba da nauči da je bolje izraziti ljutnju i frustraciju riječima. Potom može naučiti da ne koristi riječi koje su nepristojne i uvrjedljive.

Čitajte svom djetetu knjige koje govore o likovima koji se bore sa frustracijama.

Dajte dobar primjer. Ostanite mirni kada se naljutite.

Naučite svoje dijete tehniku kontrolisanja raspoloženja (napr. koristite riječi da izrazite osjećanja, otiđite u drugu sobu ili započnite neku drugu aktivnost). Ovim dajte primjer kako vi kontrolišete svoje raspoloženje.

Naučite svoje dijete da su greške mogućnosti za učenje. Pohvalite ga kada ponovo pokuša.

Kažite svom djetetu da dobro radi kada nastavlja da pokušava izvršiti zadatak. Uverite ga da ono to može uraditi.

Pred-Kindergarten pristupi učenju

Standard (cilj):

Koristi vještine rješavanja problema.

Tražite od svog djeteta da ...

Prepoznaće probleme.

Vaše dijete može ...

Iznijeti lični problem (na primjer govoreći "Ja ne mogu da zakopčam jaknu." ili "ne mogu da nađem ljubičasti flomaster.").

Predviđati potencijalni problem (napr. da kaže, "Ako se previsoko popnem, neću moći da siđem.").

Sjetiti se prethodnog problema (napr. da kaže, "Sjećam se da smo prošli put kad smo pravili kuću morali staviti još jedan blok ovdje da je podrži.").

Možete podržati svoje dijete ...

Ako vaše dijete izgleda isfrustrirano ili uzrujano, pitajte ga u čemu je problem. Ako vam ono ne kaže, vi to izrazite za njega. Na primjer, kažite, "Izgleda da si ljut(a) jer ne možeš dohvatiš tu policu."

Kreirajte konfliktnе situacije koristeći plišane životinje ili lutke. Pričajte sa svojim djetetom o tome šta se dogodilo, o osjećanjima i kako da se najbolje rješi problemi.

Obezbijedite igračke i potrepštine koje stimulišu razmišljanje i rješavanje problema kao što su bojice, blokovi (kockice), Lego, pijesak, voda, plastelin i slagalice.

Kada imate problem koje ono može razumjeti, razgovarajte o njemu. Na primjer, recite, "Ne mogu da nađem moje ključeve. Da vidimo. Gdje si ih ti posljednji put vidiš (vidjela)?"

Podsjetite svoje dijete na prethodni problem. Na primjer, kažite, "Sjećaš li se prošle sedmice kad si htio da napraviš zelenu travu na twojoj slici ali nismo imali zelene boje? Sjećaš se kako smo pomiješali žutu i plavu boju?"

Tražite od svog djeteta da ...

Pokuša rješiti probleme.

Vaše dijete može ...

Modifikovati svoje akcije na osnovu novih informacija i iskustava (napr., promjeniti strukturu blokova kada kula stalno pada, premjestiti se tokom priče da pogleda knjigu, ili da obuče džemper kad mu je hladno).

Promjeniti svoje ponašanje prema nekom drugom djetetu ili odrasloj osobi (napr., utješiti drugo dijete koje plače).

Tražiti pomoći od drugog djeteta ili odrasle osobe.

Tražite od svog djeteta da ...

Pokuša rješiti probleme.
(nastavak)

Možete podržati svoje dijete ...

Pomozite svom djetetu da nauči kako da stavi stvari u kutiju, počisti što se prosulo ili obuče čarape.

Podstićite svoje dijete da sjedi sa vama dok ne smisli tri moguća rješenja za neki problem. Prihvativate sva rješenja, čak i ona koja su šašava. Ono uvježbava rješavanje problema.

Pitajte svoje dijete, "Kako možemo rješiti ovaj problem?" Dajte mu vremena da smisli neka rješenja. Oduprite se iskušenju da uskočite sa odgovorima. Nije rješenje to što je važno. Važan je proces učenja nalaženja rješenja. Nakon što nauči da nadode na ideje, ono može početi da prosudiže da li će ta rješenja uspjeti ili ne.

Ohrabrite svoje dijete da eksperimentiše sa likovnim materijalima, muzičkim instrumentima i materijalima za gradnju. Postavite pitanja kao što su: "Kako si to napravio(la)" "Šta misliš da će se desiti ako... ?" "Šta bi još mogao (mogla) uraditi?"

Pričajte o nečemu što se desilo tokom dana. Smislite sa svojim djetetom neke druge načine na koje je neko drugi mogao reagovati.

Kada vaše dijete postane isfrustrirano tokom igre, pomozite mu da razvije vještina razvijanja problema. Na primjer, ako mu se kula stalno ruši.

Tražite od svog djeteta da ...

Sarađuje sa drugima u rješavanju problema.

Vaše dijete može ...

Donositi zajedničke odluke sa drugim djetetom (napr. planira sa drugim djetetom da od blokova sagradi dvorac ili zajedno odlučuju koju će igru igrati ili kako će podijeliti materijale kao što su igračke ili flomasteri).

Raditi sa drugim djetetom na rješavanju problema ili konfliktu bez pomoći odraslih.

Ponuditi rješenje za problem sa drugim djetetom.

Mijenjati se (na primjer reći, "Hajde da odlučimo ko će ići prvi a ko drugi ...").

Možete podržati svoje dijete ...

Citajte svom djetetu knjige koje pokazuju kako ljudi sarađuju u rješavanju problema. Pričajte sa djetetom o tom šta se dešava u priči.

Pomozite djetetu da pronađe solucije sa drugom djecom. Pitajte šta svako od djece želi i kako se on ili ona osjeća. Objasnite problem. Neka djeca na smjenu pronalaze rješenja i ustanovljavaju da li su rješenja prihvatljiva za svakoga. Podstićite ih da budu uporni i da nastave dok ne smisle rješenje koje svima odgovara.

Tražite od svog djjeteta da ...

Sarađuje sa drugima u rješavanju problema.

(nastavak)

Možete podržati svoje dijete ...

Ako dijete traži vašu pomoć, pokušajte da ostavite to što radite i da mu posvetite pažnju. Ako vas ono iznervira ili ga ignorišete, vi ćete ga obeshrabriti da se obrati vama ili drugim odraslima za pomoć.

Pohvalite svoje dijete kada traži ili nudi pomoć.

Budite dobar primjer. Neka vaše dijete vidi kako tražite pomoć od drugih. Ttražite ponekad od djeteta da vam pomogne.

Resursi-knjige

- Brazelton, T., and Greenspan, S. (2000). *The irreducible needs of children: What every child must have to grow, learn, and flourish*. Cambridge, MA: Perseus Publishing.
- Brazelton, T.B. (1992). *Touchpoints*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Brazelton, T.B., and Sparrow, J.D. (2001). *Touchpoints three to six: Your child's emotional and behavioral development*. Reading, MA: Perseus Books.
- Calkins, L., and Bellino, L. (1997). *Raising lifelong learners*. Reading, MA: Perseus Books.
- Chesto, K.O. (1997). *Raising kids who care: About themselves, about their world, about each other*. Franklin, WI: Sheed and Ward.
- Denham, S.A. (1998). *Emotional development in young children*. New York: The Guilford Press.
- Greenspan, S., and Greenspan, S.I. (2002). *The secure child: Helping children feel safe and confident in a changing world*. Reading, MA: Perseus Books.
- Greenspan, S., and Salmon, J. (1995). *The challenging child: Understanding, raising, and enjoying the five "difficult" types of children*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Kurcinka, M.S. (1998). *Raising your spirited child*. New York: HarperCollins Publishers.
- Lickona, T. (1983). *Raising good children*. New York: Bantam Books.
- Meisels, S.J., Marsden, D.B., and Stetson, C. (2000). *Winning ways to learn*. New York: Goddard Press.
- Pipher, M.B. (1997). *The shelter of each other: Rebuilding our families*. New York: Ballantine Books.
- Ramey, S., and Ramey, C. (1999). *Going to school*. New York: Goddard Press.
- Rich, D. (1997). *What do we say? What do we do?* New York: Tom Doherty Associates Inc.
- Schiller, P., and Bryant, T. (1998). *The values book*. Beltsville, MD: Gryphon House.
- White, M. (1995). *Keys to parenting your five-year old*. Hauppauge, NY: Barron's Educational Series.

Savjeti za roditelje

Vi igrate veliku ulogu u socijalnom i emocionalnom razvoju i pristupima učenja svoga djeteta. Ove sugestije vam mogu pomoći da rukovodite njegovim razvojem.

- Vodite vaše dijete nježno ali čvrsto na pozitivan, prijateljski način sa samopouzdanjem.
- Ohrabrite svoje dijete da razvija stav uživanja u društvu drugih i da ih tretira sa obzirom i uljudnošću.
- Obezbijedite svom djetetu priliku da se igra sa drugima.
- Ohrabrujte pozitivno ponašanje umjesto zadržavanja na negativnom.
- Pričajte sa svojim djetetom o osjećanjima drugih i važnosti toga da se bude ljubazan i obazriv.
- Ukažite svom djetetu na stvari koje ono radi koje pokazuju da brine o drugima, kao što je dijeljenje igračaka, puštanje druge osobe da ide prva, korištenje lijepih manira ili pomaganje nekome. Dajte djetetu kompliment na njegovo (njeno) ponašanje, i objasnite kako će njegove akcije koristiti drugima.
- Naučite svoje dijete da bude učtivo i obazrivo prema drugima. Podstičite ga da kaže "molin," "hvala," i "izvinite" kada je to prikladno i sami dajte primjer učitosti unutar i izvan vašeg doma.
- Pokušajte da ustanovite i održavate toplu, blisku vezu sa svojim djetetom. Budite nježni i strpljivi sa njim.
- Učestvujte u konfliktima svoga djeteta sa djecom sa kojom se igra i bratom ili sestrom prije nego što teškoće eskaliraju. Pomozite mu da riješi konflikte.
- Ukažite na efekte akcija vašeg djeteta na druge.
- Dajte primjer vrlina koje želite da vidite kod svog djeteta i diskutujte o tome sa njim. Čitajte mu knjige koje naglašavaju ove vrline.
- Podstičite multikulturalnu svijest kroz reprezentativne lutke, marionete, slike i knjige.
- Ohrabrite vaše dijete zagrljajima i utješnim riječima kada postigne kontrolu nad svojim emocijama. Ovo će ojačati vašu vezu sa njim i daće mu do znanja da ga još uvijek volite iako ponekad ne može da kontrolise svoje ponašanje.
- Pomozite svom djetetu da nauči upravljati sobom kreiranjem tabele poslova, koji trebaju biti označeni kada se obave.
- Imenujte osjećanja djeteta, i recite mu kad ih ne ispoljava na prikladne načine.
- Pomozite svom djetetu da nauči rješavati svoje sopstvene konflikte.
- Dajte svom djetetu mogućnost da se bori sa frustracijama i promašajima umjesto da ga previše štitite.

- Objasnite svom djetetu šta je pogrešno učinilo, zašto je to bilo pogrešno i kako je trebalo da se ponaša.
- Trudite se da svoje dijete sprječite da upadne u nevolju prije nego što se to desi tako da ga ne morate stalno ispravljati.
- Koristite lutke ili igru pretvaranja da bi svom djetetu dali mogućnost da izrazi svoje strahove. Kada vaše dijete izrazi strah, pomozite mu da smisli načine na koje može biti hrabro. Ako se boji novih mesta ili stvari, idite prvo par puta u probnu posjetu dok se ono na njih ne navikne.
- Pričajte sa svojim djetetom o načinima na koje se mogu preusmjeriti njegove misli ili akcije. Na primjer, čitajte svom djetetu dok čekate kod doktora ili se igrajte neke igre dok se vozite autom. Kažite mu da je lakše čekati kada se misli na druge stvari.
- Igrajte se igara "kao bajagi" sa svojim djetetom. Igra pretvaranja pomaže u razvoju upravljanja samim sobom. Igra pretvaranja obično uključuje dobrovoljno praćenje socijalnih pravila.
- Naučite svoje dijete da izađe na kraj sa svojim emocijama (napr., da duboko uzdahne, da drži dekicu da se utješi, da koristi riječi umjesto šaka).
- Igrajte igre sa svojim djetetom koje podstiču kontrolu impulsa (npr. Aberečke, abertude..., Hoda maca oko tebe, Širi, širi, vezeni peškiri...).
- Napravite glavnim ciljem vašeg djeteta da razvija interes za događaje, predmete i ljude.
- Neka vaše dijete zna da je u redu napraviti greške i da ljudi uče iz počinjenih grešaka.
- Podstičite vaše dijete da preduzme razumne rizike, i pohvalite ga kad to učini (čak i kada ne uspije).
- Dozvolite svom djetetu da iznese svoja mišljenja, ideje i osjećanja.
- Podstičite vaše dijete da nastavi da pokušava i da ne odustaje— budite navijač!

Resursa djecu

Osjećanja: *Alexander and the Terrible, Horrible, No Good, Very Bad Day* — Judith Viorst and Ray Cruz; *Alicia Has a Bad Day* — Lisa Jahn-Claugh; *Bennie's Pennies* — Pat Brisson and Bob Barner; *Feelings* — Aliko; *I Love You Just the Way You Are* — Virginia Miller; *I Love You Very: A Child's Book of Love* — Flavia Weedn and Lisa Weedn; *I Was So Mad* — Mercer Mayer; *Leo the Late Bloomer* — Robert Krauss and Jose Aruego; *My Many Colored Days* — Dr. Seuss, Lon Fancher and Steve Johnson; *Owen* — Kevin Henkes; *Sheila Rae, the Brave* — Kevin Henkes; *The True Story of the Three Little Pigs* — Jon Scieszka and Lane Smith; *The Way I Feel* — Janan Cain; *Wemberly Worried* — Kevin Henkes; *What Makes Me Happy?* — Catherine Anholt and Laurence Anholt; *When I Was Little* — Jamie Lee Curtis and Laura Cornell; *When You're Shy: And You Know It* — Elizabeth Crary et al.; *Where the Wild Things Are* — Maurice Sendak.

Strahovi: *Bedtime for Frances* — Russell Hoban and Garth Williams; *The Boy Under the Bed* — Preston McClear and Nicholas Dollack; *Owl Babies* — Martin Waddell and Patrick Benson.

Novi brat ili sestra: *A Baby for Grace* — Ian Whybrow and Christian Birmingham; *The Baby Sister* — Tomie dePaola; *I'm a Big Brother* — Joanna Cole and Maxie Chambliss; *I'm a Big Sister* — Joanna Cole and Maxie Chambliss; *Julius, the Baby of the World* — Kevin Henkes; *Peter's Chair* — Ezra Jack Keats.

Smrt: *I'll Always Love You* — Hans Wilhelm; *The Tenth Good Thing About Barney* — Judith Viorst and Erik Blegved; *When a Pet Dies* — Fred Rogers and Jim Judkis.

Razvod: *Dinosaurs Divorce: A Guide for Changing Families* — Laurence Brown, Marc Tolon Brown and Laurene Krasny Brown; *Let's Talk About It: Divorce* — Fred Rogers and Jim Judkis.

Veze: *Abuela's Weave* — Omar Castaneda; *I'm Like You, You're Like Me* — Cindy Gainer; *Making Friends* — Fred Rogers and Jim Judkis; *Tell Me Something Happy Before I Go to Sleep* — Joyce Dunbar and Debi Gliori; *Yo! Yes?* — Christopher Raschka.

Selidba: *Boomer's Big Day* — Constance McGeorge and Mary Whyte; *Goodbye House* — Frank Asch.

Bolest/operacija: *Blueberry Eyes* — Monica Driscoll Beatty and Peg Michel; *Chris Gets Ear Tubes* — Betty Pace and Kathryn Hutton; *Going to the Hospital* — Fred Rogers, Jim Judkins and Jim Judkis; *Just Going to the Dentist* — Mercer Mayer; *Koko's Big Earache: Preparing Your Child for Ear Tube Surgery* — Vicki Lansky; *Paper Chain* — Claire Blake et al; *Promises* — Elizabeth Winthrop and Betsy Lewin.

Raznovrsnost: *Aiko's Flowers* — Rui Vmezawa and Yuji Ando; *Arrow to the Sun: A Pueblo Indian Tale* — Gerald McDermott; *Beneath the Stone: A Mexican Zapotec Tale* — Bernard Wolf; *Cajun Through and Through* — Tynia Thomassie and Andrew Glass; *Chinatown* — William Low; *The Colors of Us* — Karen Katz; *Hats, Hats, Hats* — Ann Morris and Ken Heyman; *The Legend of the Indian Paintbrush* — Tomie dePaola; *Pass It On — African-American Poetry for Children* — Wade Hudson and Floyd Cooper; *Potluck* — Anne Shelby and Irene Trivas; *Throw Your Tooth on the Roof: Tooth Traditions From Around the World* — Selby Becker and G. Brian Karas; *To Be a Kid* — Maya Ajmera, John D. Ivanko and Martin Kraft; *Two Eyes, a Nose and a Mouth* — Roberta Grobel Intrater; *We're Different, We're the Same* — Bobbi Jane Kate and Joe Mathieu.

Pomoc za roditelje

Za više informacija o socijalnom i emocionalnom razvoju vašeg djeteta, posjetite sljedeće internet stranice:

- American Academy of Child and Adolescent Psychiatry — www.aacap.org
- American Academy of Pediatrics — www.aap.org
- About Our Kids — www.aboutourkids.org
- Caring for Every Child's Mental Health Campaign — www.mentalhealth.org/child
- Early Childhood — www.earlychildhood.com
- Family Education Network — www.familyeducation.com
- Family Fun — www.family.go.com
- Games and Books — www.kidspysch.org
- Educational Resources Information Center — www.ericeece.org
- Mental Health Parenting Information — www.parentinginformation.org
- National Parent Information Network — www.npin.org
- Parent Advice — www.parentssoup.com
- ParentLink — outreach.Missouri.edu/parentlink
- Parents as Teachers National Center — www.patnc.org
- The Positive Parenting Page — www.positiveparenting.com

Novembar 2002

Missouri Department of Elementary and Secondary Education
Early Childhood Section
P.O. Box 480, Jefferson City, MO 65102-0480
Internet stranica: dese.mo.gov

DESE 3270-23 7/03